

The Challenges of Implementing the New Civil Liability System due to Violation of Competition Rules in the European Union

*Hossein Sadeghi*¹, Mahdi Rashvand Bukani², Mahdi Naser³*

1. Assistant Professor, Department of Business, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: Hosadeghi@ut.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Private Law, Faculty of Law, University of Judicial Sciences, Tehran, Iran.

Email: rashvand_bokani ujsas.ac.ir

3. Ph.D. Student in Private Law, Faculty of Law, University of Judicial Sciences, Tehran, Iran.

Email: Mn.ujsasac0077@yahoo.com

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:
Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/JLR.2023.170537

Received:
21 September 2020

Accepted:
21 November 2020

Published:
10 June 2023

A B S T R A C T

With the adoption of the EU Compensation Guidelines for the 2014 EU Anti-Monopoly Act to compensate for all damages and even profits and lost profits (direct and indirect purchasers), absolute liability was foreseen for violators of competition law. There are exceptions to this rule, of course. This did not happen until the end of 2016, despite the Member States' requirement to implement these rules in their national legal system due to legislative and administrative challenges. Some of the challenges are related to being possibility to turn us over to absolute responsibility or agree contrary to the rules of procedure, the deterrence aspect, litigation, challenges associated with indirect buyers at the end of the supply chain and informing buyers. These challenges and other challenges that have arisen have led to the Union issuing a statement

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

on how to implement the provisions of this directive in the legal system of the Member States. Identifying these challenges and the solutions offered in this regard can pave the way for legislative policy-making for the development and enhancement of competition law rules in the Iranian legal system.

Keywords: Violation of Competition Laws, European Union, Absolute Liability, Civil Liability, Antitrust Acts.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author contributions:

Hossein sadeghi: Conceptualization, Methodology, Software, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Supervision, Project administration.

Mahdi Rashvand Bukani: Conceptualization, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing.

Mahdi Naser: Conceptualization, Methodology, Software, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources, Writing - Original Draft, Visualization, Project administration.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Sadeghi, Hossein, Mahdi Rashvand Bukani & Mahdi Naser. "The Challenges of Implementing the New Civil Liability System due to Violation of Competition Rules in the European Union" *Journal of Legal Research* 22, no. 53 (June 10, 2023): 171-194.

Extended Abstract

With the approval of the European Union's 2014 directive on compensation for damages caused by anti-monopoly actions, absolute responsibility was provided for those who violate the rules of competition law to compensate for all damages and even the lost profits of direct and indirect buyers. Of course, this rule also has exceptions, including the way of obtaining evidence by the judicial authorities specified in Article 6 of the above-mentioned directive, the joint or relative responsibility of the violators of the competition law rules specified in Article 11 of the above-mentioned directive, the need to compensate indirect buyers by Violators of the rules of competition law specified in Article 15 of the aforementioned guidelines. Despite the obligation of the member states to implement these regulations in their national legal system, due to the existence of legislative and executive challenges, such a thing has not been achieved until the end of 2016. The reason for this was that since the above directive was approved by a higher authority than the internal authorities of the member states of the European Union, as a rule, the application of the internal rules of the member states by their courts under the title of interpretation of the provisions of the directives of the European Union could not be legal have Because the authority of interpretation or allocation of Union directives or that authority itself is in approving a directive contrary to that directive, or such allocation should be specified in the opinions of the highest courts of the European Union such as the Court of Justice or the European Court of Human Rights Protection. Of course, another opinion that was presented in this regard was that the mandatory implementation of the rules approved by the European Union did not prevent the implementation of the provisions of those rules with the rules of the receiving country, and this originates from the principle of independence of the sovereignty of the member states of the Union. Because despite the obligation of countries to introduce the provisions of the guidelines discussed in this research into their legal system until the end of 2016, many countries still accept these provisions by applying some amendments and even some others take steps in line with legislative policy in the application. These provisions were not included in their legal system. Among the challenges of implementing the above-mentioned guidelines in the legal system of the member states of the Union are the challenges related to indirect buyers at the end of the supply chain. Because the goods produced by the violators of the rules are successively exchanged and after many exchanges are given to people who are generally not aware of their legal rights or, in case they are informed and file a lawsuit, the actual amount of damage caused to them It cannot be ignored. Another challenge

related to notifying buyers and identifying indirect buyers is that the solution proposed in this regard is to inform the general public about the incident through mass communication tools such as television to initiate a "collective lawsuit" against a violator. Another challenge is the ability to turn to us before us or the feasibility of applying the principle of sovereignty of the will to the rules of the approved 2014 guidelines, which has two views in this regard. Based on the first point of view, the first point of view, since there is no provision in the regulations of the above-mentioned guidelines for retroactive use of the rules, in principle, the responsibility of individuals in the judicial authorities depends on the substantive rules that when committing a violation of the "existing" regulations " has taken place. Therefore, regardless of the conditions of the stated regulations or the philosophy of their approval, there is no possibility of us preempting the said rules. Based on the second point of view, although there is no rule in the regulations of the directive to predict whether or not the rules of that directive are retroactive, the philosophy of approving these regulations and predicting absolute responsibility for the violators requires that in interpreting the approved rules, the existing situation society and the possibility of filing a lawsuit for the victims. Because the intention of policymakers is to resolve the existing situation and the possibility of filing a lawsuit for indirect buyers who have suffered losses from the actions of companies active in the market. Therefore, it is not far-fetched to anticipate the provisions of this directive. In addition to what has been said, the implementation of the discussed directive in the European Union member states also has some gaps, among which we can point out the need to strengthen the deterrence aspect of the directive's rules and the need to change the procedure for dealing with claims in this directive. The existence of the mentioned challenges and other existing problems led to the issuance of a declaration by the Union regarding how to implement the provisions of this directive in the legal system of the member countries.

چالش‌های اجرای نظام جدید مسؤلیت مدنی ناشی از نقض قواعد حقوق رقابت در اتحادیه اروپا

حسین صادقی*^۱، مهدی رشوند بوکانی^۲، مهدی ناصر^۳

۱. استادیار، گروه کسب و کار، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول: Email: Hosadeghi@ut.ac.ir

۲. استادیار، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه علوم قضایی، تهران، ایران.

Email: rashvand_bokani ujsas.ac.ir

۳. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه علوم قضایی، تهران، ایران.

Email: Mn.ujsasac0077@yahoo.com

چکیده:

با تصویب دستورالعمل جبران خسارات ناشی از اعمال ضد انحصاری مصوب ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا برای جبران تمامی خسارت‌ها و حتی سود بهره از دست رفته خریداران مستقیم و غیرمستقیم، برای ناقضان قواعد حقوق رقابت، مسؤلیت مطلق پیش‌بینی شد. البته این قاعده استثنائاتی نیز دارد که در این مقاله به آنها پرداخته شده است. علی‌رغم الزام کشورهای عضو برای پیاده‌سازی این مقررات در نظام حقوقی ملی خود، به جهت وجود چالش‌های تقنینی و اجرایی تا اواخر سال ۲۰۱۶، چنین امری محقق نشد. برخی از این چالش‌ها که در این مقاله به آنها پرداخته شده است مربوط به قابلیت عطف به ماسبق شدن مسؤلیت مطلق موضوع دستورالعمل یادشده، امکان یا عدم امکان توافق برخلاف قواعد دستورالعمل، جنبه بازدارندگی قواعد و آیین رسیدگی به دعاوی و نیز چالش‌های مرتبط با خریداران غیرمستقیم انتهای زنجیره تأمین، اطلاع‌رسانی به خریداران می‌باشند. وجود چالش‌های بیان شده و دیگر مشکلات موجود منجر به

پژوهش‌کده حقوق

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.48300/JLR.2023.170537

تاریخ دریافت:

۳۱ شهریور ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش:

۱ آذر ۱۳۹۹

تاریخ انتشار:

۲۰ خرداد ۱۴۰۲

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند یا دسترسی آزاد هستند، مقالات تحت شرایط مجوز Creative Commons Attribution-Non-Commercial License 4.0 منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

صدر اعلامیه‌ای از سوی اتحادیه در خصوص چگونگی پیاده‌سازی مقررات این دستورالعمل در نظام حقوقی کشورهای عضو شد.

کلیدواژه‌ها:

نقض قواعد حقوق رقابت، اتحادیه اروپا، مسؤولیت مطلق، مسؤولیت مدنی، اعمال ضدانحصاری.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

حسین صادقی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبارسنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، نظارت، مدیریت پروژه. مهدی رشوند بوکانی: مفهوم‌سازی، اعتبارسنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش. مهدی ناصر: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبارسنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، تصویرسازی، مدیریت پروژه.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

صادقی، حسین، مهدی رشوند بوکانی و مهدی ناصر «چالش‌های اجرای نظام جدید مسؤولیت مدنی ناشی از نقض قواعد حقوق رقابت در اتحادیه اروپا». مجله پژوهش‌های حقوقی ۲۲، ش. ۵۳ (۲۰ خرداد ۱۴۰۲): ۱۷۱-۱۹۴.

مقدمه

پس از سال ۲۰۰۳ با تصویب مقررات متحدالشکل کمیسیون اروپا^۱ برای ایجاد رویه واحد در مواجهه با مسائل مطرح در حوزه حقوق رقابت، کشورهای عضو این اتحادیه ملزم به اصلاح و همسان‌سازی مفاد مقررات داخلی خود شدند. اجرای این مقررات منجر به وجود ثباتی نسبی در اتحادیه اروپا گردید. آشنایی شرکت‌های چندملیتی با مقرراتی واحد و ایجاد رویه‌ای واحد میان دادگاه‌های کشورهای عضو، از اعمال سلیقه و صدور آرای با مبانی متشتت حقوقی پیشگیری کرد.^۲ اما در مقررات مذکور نواقصی نیز وجود داشت: مهم‌ترین نقصی که مقررات مذکور در مرحله اجرا با آن مواجه بود جبران خسارات افرادی بود که به طور مستقیم از اعمال حقوقی شرکت‌های بزرگ در بازار رقابتی متضرر نشده بودند و به عبارتی، خریداران غیرمستقیم^۳ محسوب می‌شدند.^۴

برای جبران چنین خسارت‌هایی، مقامات اتحادیه اروپا دستورالعملی را با عنوان دستورالعمل^۵ جبران خسارات ناشی از اعمال یا رفتارهای ضدانحصاری تصویب کردند.^۶ دستورالعمل فوق با پیش‌بینی قاعده مسؤلیت مطلق (مواد ۱ و ۳) و جبران کامل خسارات و بنا نهادن رویه‌ای جدید در راستای اصلاح مبانی اصل جبران کامل خسارت در حوزه حقوق رقابت، سیاست جدیدی را در اتحادیه اروپا پایه‌گذاری کرد. حسب مبانی مطرح شده، به منظور جبران کامل خسارات و نفع مستقیم یا غیرمستقیم و بهره‌اندست‌رفته، مقرراتی وضع شد که منجر به گسترش محدوده اصل جبران کامل خسارت در اتحادیه اروپا گردید. اصل جبران کامل خسارت مطابق رویه دادگاه‌های کشورهای عضو، به این معناست که خسارت‌های مذکور در رأی دادگاه، در حالت عادی، از میزان مورد انتظار عرف فراتر نرود. به عبارتی اگرچه ظاهر این اصل بر جبران تمامی خسارات وارده به افراد دلالت دارد، اما رویه حاکم بر دادگاه‌های کشورهای اتحادیه اروپا بر این اصل استوار است که از حد متعارف فراتر نرود؛ اما این رویه در حوزه حقوق

1. European Commission

2. Wils WPJ, Ten years of Regulation 1/2003— A retrospective, *Journal of European Competition Law and Practice* 4(4),2013, 295-296.

3. Indirect Purchasers

4. Renda A et al., Making antitrust damages actions more effective in the EU: welfare impact and potential scenarios. Centre for European Policy Studies, Brussels. http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_white_paper/impact_study.pdf, 2007, Accessed: Jun 27,2020

5. Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union [2014] OJ L349

6. Antitrust Damages Actions

رقابت به طور ضمنی، نسخ شده است.

در مواجهه با سیاست‌گذاری مذکور، سؤالاتی به این شرح قابل طرح است: مقررات اصلاحی مصوب تا چه حد می‌توانند اهداف سیاست‌گذاران را تأمین نموده و در این راستا، پیش‌بینی چه زیرساخت‌هایی لازم است؟ آیا تصویب مقررات بازدارنده نیز مورد نیاز است؟ مقرر شده بود مقررات جدید اتحادیه اروپا (مصوب ۲۰۱۴) در بازه زمانی دوساله در نظام حقوقی کشورهای عضو، پیاده شود. کشورها ملزم بودند این مقررات را تا اواخر سال ۲۰۱۶ در نظام حقوقی خود وارد کنند. با وجود این، چنین امری در بسیاری از کشورهای عضو این اتحادیه به وقوع نپیوست. سؤال اصلی این بود که معیار و استثنائات مسؤولیت مطلق در نقض قواعد حقوق رقابت چیست و چه چالش‌های تقنینی و اجرایی در راستای پیاده‌سازی این سازکار در نظام حقوقی کشورهای عضو اتحادیه وجود دارد؟ و دیگر اینکه آیا تشریفات و دادرسی یکسان در این خصوص توسط مرجع تصویب‌کننده دستورالعمل پیش‌بینی شده است؟ برای پاسخگویی به سؤال فوق، پژوهش حاضر در گفتار اول، به روش اسنادی در ابتدا به بیان قواعد کلی حاکم بر جبران خسارات ناشی از قواعد رقابت در اتحادیه اروپا می‌پردازد (گفتار اول) و سپس به تحلیل استثنائات حاکم بر قاعده مسؤولیت مطلق (گفتار دوم) و تشریفات پیاده‌سازی دستورالعمل در نظام حقوقی کشورهای عضو اتحادیه (گفتار سوم) و در نهایت، به چالش‌های تقنینی و اجرایی موجود در راستای این پیاده‌سازی (گفتارهای چهارم و پنجم) می‌پردازد. با عنایت به یافته‌های این تحقیق و شناسایی چالش‌های مذکور و راه‌حل‌های ارائه‌شده در این خصوص، امید است مسیر سیاست‌گذاری تقنینی برای توسعه و بالندگی قواعد حقوق رقابت، در نظام حقوقی ایران، هموار گردد.

پیش از آغاز بحث یادآور می‌گردد در نظام حقوقی ایران مقالاتی در حوزه حقوق رقابت از پژوهشگران مختلف چاپ شده‌اند که هر یک در محوریت بحث خود حوزه‌ای از حقوق رقابت را مورد تحلیل و کنکاش قرار داده‌اند؛ اما هیچ یک به صورت کلی یا جزئی به محوریت موضوعات مورد بحث در این پژوهش اشاره‌ای ننموده‌اند. لذا موضوع مقاله حاضر، یک موضوع جدید در ایران می‌باشد و در این مقاله محوریت بحث بر بررسی نوآوری‌ها و چالش‌ها و چگونگی اجرای دستورالعمل ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا در کشورهای عضو می‌باشد. بدیهی است تبیین الگوی پیش‌بینی شده در دستورالعمل مزبور می‌تواند راهنمای مناسبی برای ایجاد تحول در نظام حقوقی ایران در ارتباط با مسؤولیت مدنی ناشی از نقض قواعد حقوق رقابت باشد.

۱- قواعد کلی حاکم بر جبران خسارات ناشی از نقض قواعد رقابت در اتحادیه اروپا

قواعد کلی رقابت در اتحادیه اروپا با عنایت به مفاد مواد ۱۰۱ و ۱۰۲ پیمان تعلق شده اتحادیه اروپا مصوب ۲۰۰۸^۷ شکل گرفته است. مواد ۱۰۱ و ۱۰۲، متضمن مقرراتی در راستای منع شرکت‌های تجاری از انعقاد قراردادهای در پیش گرفتن رویه‌هایی است که قواعد حقوق رقابت را در بازارهای داخلی کشورهای عضو نقض کند. نقض این مقررات، منجر به اعمال ضمانت اجراهای عمومی^۸ و خصوصی^۹ در قبال شرکت‌ها می‌گردد. ضمانت اجراهای عمومی به پیش‌بینی مجازات‌های کیفری برای نقض‌کنندگان مربوط می‌شود مثل جزای نقدی یا حبس ولی ضمانت اجراهای خصوصی به جبران خسارات مالی اشخاص مربوط می‌شود.

ناکارآمدی نظام مجازات، عدم بازدارندگی مجازات‌های مقرر برای اشخاص حقوقی یا حقیقی و صعوبت اثبات ارکان جرایم از جمله سوءنیت نقض‌کنندگان قواعد حقوق رقابت، باعث شد سیاست‌گذاران، مقررات جدیدی را برای اصلاح ضمانت اجراهای خصوصی مانند جبران کامل خسارت (مسئولیت مطلق) وضع کنند. حسب این مقررات، در شرایطی، نقض‌کننده ملزم به پرداخت خسارتی بیش از خسارت واقعی است. مطابق با ماده ۳ دستورالعمل جبران خسارات ناشی از اعمال ضد انحصاری مصوب ۲۰۱۴ حتی در مواردی، از جمله خسارات وارد بر جامعه، نقض‌کننده علاوه بر جبران کامل خسارت وارده به متضررانی که مستقیماً یا به صورت غیرمستقیم دچار زیان شده‌اند مکلف است خسارات ناشی از بی‌ثباتی بازار یا شاخص‌های اقتصادی در بازارهای پولی یا سرمایه را نیز جبران نماید. علاوه بر موارد فوق، در صورتی که اعمال نقض‌کننده، منجر به تلف منافع مورد انتظار^{۱۰} اشخاص حقیقی یا حقوقی گردد (عدم‌النفع)، وی ملزم به جبران کامل خسارات وارده می‌گردد.^{۱۱}

در آرای از دیوان دادگستری اتحادیه اروپا^{۱۲} ازجمله پرونده Courage علیه Crehan این امر، مورد

7. Consolidated Version of the Treaty on European Union [2008] OJ C115/13

8. Public Enforcement

9. Private Enforcement

10. Expected Benefits

11. Zygimantas Juska, The Effectiveness of Antitrust Collective Litigation in the European Union: A Study of the Principle of Full Compensation, IIC, <https://doi.org/10.1007/s40319-017-0644-4>, <https://www.Springer.com>, (49), 2018, 67, accessed Jul 20, 2020

12. Court of Justice of the European Union

تصریح قرار گرفته است.^{۱۳} دادگاه مزبور در رأی صادره با این استدلال که فاعل زیان باید ملزم به جبران تمامی خسارات وارده بر زیان دیده گردد، حکم بر علیه شرکت خوانده صادر نمود.

دیوان دادگستری در رأی پرونده مذکور بر دو مقوله اساسی تأکید نمود:

اجرای مؤثر مفاد ماده ۱۰۱ پیمان تلفیق شده اتحادیه اروپا در صورتی ممکن است که هر شخص حقیقی یا حقوقی امکان اقامه دعوی برای جبران خسارات وارد بر خود را داشته باشد.

جبران خسارات وارده تنها به پرداخت خسارات واقعی محدود نشده و مسؤولیت مطلق خوانده ایجاب می‌نماید تا وی علاوه بر خسارت واقعی، ملزم به جبران خسارات فرعی از جمله بهره قانونی یا سود قراردادی خواهان نیز گردد.^{۱۴}

از آنجاکه دادخواهی حق مسلم هر فرد بوده و در هیچ نظامی چنین امری منع یا تحدید نشده است، به نظر می‌رسد منظور دادگاه مزبور از امکان اقامه دعوی برای تمامی افراد، منصرف از قاعده کلی بیان شده باشد و ناظر به فراهم آوردن زیرساخت‌های نظری و عملی برای تحقق این امر است. ضمن اینکه توسعه مسؤولیت حقوقی اشخاص بر سود قراردادی می‌تواند مؤید امکان دریافت خسارات محتمل الحصول در این حوزه شود. این نظر در مواد مختلفی از دستورالعمل فوق‌الذکر از جمله مواد ۱۲ و ۱۴ بر پیش‌بینی امکان اقامه دعوی برای خریداران مستقیم یا غیرمستقیم و ماده ۱۶ بر ضرورت جبران خسارات مطلق خواهان نیز به نوعی تصریح شده است.

سؤال پیش رو این است که آیا قواعد پیش‌بینی شده می‌توانند متضمن جبران خسارات ناشی از عدم‌النفع برای اشخاص باشند؟ به نظر نگارندگان پاسخ سؤال مزبور مثبت است. چراکه فلسفه تصویب دستورالعمل فوق‌الذکر جبران حداکثری خسارات وارده به اشخاص حتی فراتر از خسارات متعارف می‌باشد. این امر به منزله قصد سیاست‌گذاران بر محکومیت نقض‌کننده به جبران تمامی خسارات احتمالی یا مستقیمی است که از عملکرد وی بر دیگران وارد آید. در حالت عادی ممکن است در صورتی

13. Case C-453/99 *Courage Ltd. v. Bernard Crehan* [2001] ECR I-6297, <https://swarb.co.uk/courage-ltd-and-crehan-v-crehan-and-courage-ltd-and-others-ecj-20-sep-2001/> accessed Oct 12, 2020

در این پرونده، خواهان یک شرکت می‌باشد که با اجاره منازل به اشخاص، طی قراردادی آنها را ملزم به خرید کالاها و محصولات تولیدی شرکت می‌نماید. در این شرکت، خوانده علی‌رغم انعقاد قرارداد با خواهان، با نقض قواعد حقوق رقابت، از خرید انحصاری از شرکت مذکور سر باز زده و منجر به ورود خسارت به آن شرکت گردید. خواهان نیز با طرح شکایت در دادگاه تقاضای صدور حکم بر جبران خسارات نمود.

14. Barent Krans, *Cartel damages claims in Europe*, Online Edition on <https://www.Springer.com>, 2015, 27 Accessed: Jul 20, 2020

که نقض‌کننده قواعد حقوق رقابت، مبادرت به انجام چنین اعمالی ننماید، اشخاصی در حالت عادی بتوانند نفع مورد انتظار خود را در بازارهای پولی از قراردادهای منعقدہ یا هر عمل حقوقی دیگری کسب نمایند. عملکرد نقض‌کننده منجر به تلف این منافع و ورود زیان به اشخاص می‌گردد. لذا مطابق با مبانی بیان شده در ماده سوم، محکومیت اشخاص حتی بر جبران خسارات احتمالی ناشی از اعمال آنها که تأثیر مستقیم یا غیرمستقیم بر بازار داشته باشد نمی‌تواند بعید گردد.^{۱۵}

۲- استثنائات مسؤلیت مطلق در نقض قواعد حقوق رقابت

همان‌طور که بیان شد، با تصویب دستورالعمل مصوب ۲۰۱۴ در اتحادیه، مسؤلیت مطلق در حوزه مورد بحث حاکم شد؛ اما این قاعده نیز با استثنائاتی به شرح زیر مواجه است:

۲-۱- چگونگی تحصیل ادله توسط مراجع قضایی

چگونگی تحصیل ادله توسط مراجع قضایی رسیدگی‌کننده می‌تواند در تحقق کاهش مسؤلیت کیفری ناقض قواعد حقوق رقابت در پرداخت جزای نقدی مؤثر باشد. مطابق با مفاد ماده ۶ دستورالعمل، در خصوص جبران خسارت نیز، در صورتی که ناقض خود مبادرت به افشای اسناد نقض قواعد حقوق رقابت نموده باشد ممکن است از تخفیف برخوردار شود. این اسناد ممکن است متضمن مدارکی در راستای محکومیت دیگر شرکت‌های فعال در حوزه حقوق رقابت باشد.

اگرچه در کنوانسیون‌ها و دستورالعمل‌های متعدد اتحادیه اروپا حق دسترسی آزاد به اطلاعات به عنوان یکی از حقوق اساسی اشخاص شمرده شده است، اما دسترسی به اطلاعات افشا شده در دادگاه، در صورتی برای دیگران میسر است که مطابق با مفاد ماده ۵ دستورالعمل نسبت به ابزار دلیلی محکمه‌پسند برای توجیه درخواست خود اقدام نماید.

به عبارت دیگر، هر چند، حق دسترسی آزاد به اطلاعات جزء حقوق اساسی اروپاییان است و در آرای متعددی از دادگاه عدالت اتحادیه اروپا از جمله پرونده‌های اسکارلت علیه سابام^{۱۶}، سابام علیه نت لوگ^{۱۷}، مک فادن علیه سونی میوزیک^{۱۸} و دکمین علیه وندراستین^{۱۹} مورد تأکید قرار گرفته است اما دسترسی به اطلاعات افشا شده در رابطه با نقض قواعد حقوق رقابت، با تخصیص و تقیید مواجه شده است. از این رو مطابق با اصول کلی حقوقی باید به صورت استثنایی و مضیق تفسیر گردد. البته عدم انتشار اطلاعات افشا شده توسط دادگاه و در اختیار قرار دادن آنها برای دیگر اشخاص در صورتی است که این اطلاعات از سوی دادگاه واجد اعتبار بوده و در اعتبار آنها از سوی دادگاه شک و شبهه‌ای وجود نداشته باشد.

۲-۲- مسؤولیت نسبی یا مشترک ناقضان؟

ماده ۱۱ دستورالعمل متضمن مقرراتی در راستای مسؤولیت مشترک یا نسبی ناقضان قواعد حقوق رقابت می‌باشد. طبق بند ۱ این ماده، در صورتی که نقض قواعد حقوق رقابت به وسیله اعمال مشترک ناقضان صورت پذیرد، مسؤولیت آنها در جبران خسارت اشخاص به صورت مطلق و تضامنی می‌باشد. لذا افرادی که به آنها خسارت وارد شده است امکان دریافت تمامی خسارات وارده را از هر یک از ناقضان بدون رجوع به دیگران دارند؛ به عبارت دیگر، برای جبران خسارات متضرران حسب مفاد دستورالعمل، اصل بر مسؤولیت مشترک است.

اما به موجب بند ۲ همین ماده در صورتی که ناقضان در نقض قواعد حقوق رقابت متحمل تقصیر سبک شده یا در این خصوص به تشخیص دادگاه تقصیری نکرده باشند، در موارد زیر امکان پیش‌بینی مسؤولیت مشترک برای آنها وجود ندارد ضمن اینکه از پرداخت جزای نقدی نیز مصون می‌گردند:

الف- در صورتی که سهم آنها در بازار محصول، در دوره نقض تعهد رقابتی، کمتر از ۵ درصد باشد؛

ب- در صورتی که اجرای قواعد عادی مسؤولیت مشترک یا نسبی به طور غیرقابل بازگشتی، قابلیت حیات یا بقای اقتصادی آن را با خطر مواجه سازد و باعث شود که دارایی بنگاه مزبور، فاقد ارزش شود.

البته برخورداری از این معافیت منوط است به اینکه نقش رهبری یا اعمال فشار را در انجام رفتارهای ضد رقابتی ایفا نکرده یا این اعمال را تکرار نکرده باشد (بند ۳ ماده ۱۱).

همچنین اگرچه هر یک از ناقضان قواعد واجد مسؤولیت مطلق در جبران خسارات افراد می‌باشند، اما این مسؤولیت تنها در برابر خریداران مستقیم یا غیرمستقیم هر شرکت متصور بوده و شرکت‌هایی که مشترکاً قواعد حقوق رقابت را نقض می‌کنند قابلیت محکومیت در برابر خریداران یکدیگر را ندارند؛ به عبارت دیگر هر شرکت در برابر خریداران مستقیم یا غیرمستقیم خود مسؤول است هر چند نقض قواعد حقوق رقابت مستند به اعمال مشترک چند شرکت باشد.

۲-۳- جبران خسارات خریداران غیرمستقیم

ماده ۱۵ دستورالعمل مسؤولیت مطلق ناقضان مقررات حقوق رقابت را علاوه بر خریداران مستقیم، در برابر خریداران غیرمستقیم نیز توسعه داده است. خریداران غیرمستقیم اشخاصی حقیقی یا حقوقی هستند که محصولات به دست آمده یا خدمات ارائه شده توسط شرکت‌های فعال در بازار رقابت را

بی‌واسطه از خریدار مستقیم (اولیه) یا خریداران بی‌درپی دریافت می‌دارند.

ماده ۱۴ شرایطی را برای اقامه دعوی خریداران غیرمستقیم پیش‌بینی نموده است. شرایط مذکور به شرح ذیل است:

- خواننده دعوا باید قواعد و مقررات حقوق رقابت را نقض نماید؛
- نقض مقررات حقوق رقابت باید منجر به تحمیل هزینه اضافی به خریدار مستقیم وی گردد؛
- خریدار غیرمستقیم کالاها یا خدمات ارائه شده موضوع تخلف را از خریدار مستقیم خرید یا دریافت کرده است.

اگرچه شرایط فوق به طور معمول خریداران غیرمستقیم را مستحق دریافت تمامی ضرر و زیان‌ها می‌گرداند، اما این شرایط مانع از اعمال قواعد آمره حقوقی ملی کشورهای عضو اتحادیه نیست. از این رو نظام حقوقی برخی کشورها از جمله آلمان، عدم امکان دریافت خسارت از خریدار مستقیم دارای سوءنیت را نیز در زمره شرایط رجوع به ناقض قواعد حقوق رقابت درج کرده‌اند.

از این رو اگر شخصی حقیقی یا حقوقی متحمل هزینه اضافی در خرید کالاها یا خدمات گردد در صورتی خواهد توانست به ناقض اصلی رجوع نماید که طرف معامله با او در این خصوص دارای سوءنیت نباشد. چراکه اگر چنین سوءنیتی از سوی خریدار مستقیم وجود داشته باشد، ضرر وارده بر خریدار غیرمستقیم در ابتدا از ناحیه خریدار مستقیم بر وی وارد شده و مسئولیت مطلق ناقض قواعد حقوق رقابت در این خصوص تخصیص می‌خورد.^{۲۰}

از سوی دیگر مسئولیت مطلق ناقضان قواعد حقوق رقابت در مواجهه با خریداران غیرمستقیم منوط است به عدم جبران خسارت از سوی خریدار مستقیم؛ به عبارت دیگر در صورتی که کالایی توسط خریدار غیرمستقیم خریداری شده و وی خسارت وارد شده به خود را از خریدار مستقیم دریافت دارد حق رجوع به شرکت اصلی را ندارد.

علاوه بر این جبران خسارت منوط است به پذیرش ورود ضرر از سوی عرف. به عبارتی در صورتی که در مورخه ۲۰۱۹/۲۹/۰۸ کالا یا خدماتی توسط خریدار غیرمستقیم خریداری شود و در مدتی کوتاه چند روزه مانند یک یا دو روز پس از انعقاد معامله، قیمت آن کالا یا خدمات به میزان برابر یا بیش از آنچه خریدار غیرمستقیم متحمل زیان شده است افزایش یابد، وی محق دریافت خسارت نخواهد بود. در

20. European Commission, The damages directive—towards more effective enforcement of the EU competition rules. Competition Policy Brief, Brussels http://ec.europa.eu/competition/publications/cpb/2015/001_en.pdf, 2015, 3, accessed Jun 19, 2020

کنار موارد فوق ماده ۱۷ دستورالعمل خسارات غیرمسلمی را که مورد نزاع طرفین بوده و قابلیت وقوع یا احتمال وقوع آنها در نظر دادگاه ضعیف باشد، از شمول مسؤولیت مطلق ناقضان قواعد رقابت مستثنا نموده است. به نظر می‌رسد به موجب این ماده بتوان ناقضان قواعد حقوق رقابت را از جبران خسارات متحمل‌الحصول خریداران غیرمستقیم مبری دانست.

۳- تشریفات پیاده‌سازی مقررات دستورالعمل در نظام حقوقی کشورهای عضو اتحادیه اروپا

پس از تصویب دستورالعمل فوق، قابلیت اعمال قواعد داخلی کشورهای عضو اتحادیه در تفسیر یا تخصیص (تقیید) دستورالعمل‌های اتحادیه اروپا محل بحث برخی حقوق‌دانان قرار گرفت. از آنجاکه دستورالعمل فوق، از سوی مرجعی بالاتر از مراجع داخلی کشورهای عضو اتحادیه اروپا تصویب شده بود، قاعدتاً اعمال قواعد داخلی کشورهای عضو توسط دادگاه‌های آنها ذیل عنوان تفسیر مقررات دستورالعمل‌های اتحادیه اروپا نمی‌توانست وجهه قانونی داشته باشد. چراکه مرجع تفسیر یا تخصیص دستورالعمل‌های اتحادیه یا خود آن مرجع در تصویب دستورالعملی مغایر با آن دستورالعمل می‌باشد، یا چنین تخصیصی باید در آرای دادگاه‌های عالی اتحادیه اروپا همانند دیوان دادگستری^{۲۱} یا دادگاه اروپایی حمایت از حقوق بشر^{۲۲} مورد تصریح قرار گرفته باشد.^{۲۳} البته نظر دیگری که در این خصوص ارائه شده بود این بود که الزامی بودن اجرای قواعد مصوب اتحادیه اروپا مانع از تطبیق مقررات آن قواعد با قواعد آمره کشور پذیرنده نبوده و این امر از اصل استقلال حاکمیت کشورهای عضو اتحادیه نشأت می‌گیرد. چراکه با وجود الزام کشورها در وارد نمودن مقررات دستورالعمل مورد بحث در این پژوهش در نظام حقوقی خود تا اواخر سال ۲۰۱۶، هنوز هم بسیاری از کشورها این مقررات را با اعمال برخی اصلاحات پذیرفته و حتی برخی دیگر نیز اقدامی در راستای سیاست‌گذاری تقنینی در اعمال این مقررات در نظام حقوقی خود ننموده بودند.^{۲۴}

اختلاف نظرات موجود منجر به تصویب اعلامیه‌ای^{۲۵} از سوی مرجع مصوب این دستورالعمل و

21. Court of Justice of the European Union

22. European Court of Human Rights

23. Krommendijk J, "The use of ECtHR case law by the CJEU after Lisbon: the view of the Luxembourg insiders", *Maastricht J Compa Eur Law* 22(2015), 815.

24. Juska, op.cit., 68

25. Commission Recommendation on common principles for collective redress mechanisms in the Member States for injunctions against and claims on damages caused by violations of EU rights COM,

پیش‌بینی مقرراتی در راستای چگونگی پیاده‌سازی مبانی این دستورالعمل در کشورهای عضو اتحادیه گردید. منشأ صدور این اعلامیه تعارض مبانی پیش‌بینی شده در مقررات آن با مبانی مسؤلیت در نظام حقوقی کشورهای عضو بود. از این رو سیاست‌گذاران با پیش‌بینی امکان ورود قواعد آمره کشورهای پذیرنده در تفسیر مقررات این دستورالعمل و تطابق آن قواعد با مفاد مقررات این دستورالعمل قائل بر امکان شمول حق شرط توسط سیاست‌گذاران کشورهای پذیرنده گردیدند. به طور خلاصه شرایط پیاده‌سازی مقررات دستورالعمل در نظام حقوقی کشورها مطابق با اعلامیه صورت گرفته به قرار ذیل است:

۱- مطابق با بند ۲۱ از اعلامیه مذکور پیش‌بینی مسؤلیت مطلق ناقضان جزء قواعد آمره‌ای است که تمامی کشورهای عضو اتحادیه در نظام حقوقی خود ملزم به پذیرش آن می‌باشند. اگرچه این قاعده با مبانی شناسایی مسؤلیت برای افراد در تعارض باشد. البته کشورهای پذیرنده در تعدیل این قاعده می‌توانند در مواردی صریح و شفاف نسبت به پیش‌بینی استثنائات این قاعده اقدام نموده و دادگاه‌های داخلی کشور مزبور نیز قابلیت اعمال استثنائات در آرای خود را دارند. در صورتی که استثنائات مذکور به نحوی نباشد که مبنای مسؤلیت مطلق را کاملاً مضیق نموده و به صورت صریح و شفاف توسط مجلس قانونگذاری کشور مزبور اعلام گردد، این نظر برای دادگاه‌های عالی اتحادیه اروپا نیز قابلیت استناد را خواهد داشت. از این رو در صورتی که کشور پذیرنده در پیش‌بینی استثنائات، آنها را به گونه‌ای سیاست‌گذاری نماید که به صورت مبهم بوده یا قابلیت تفسیر موسع برای دادگاه‌های داخلی خود را داشته باشند، این استثنائات برای دادگاه‌های عالی اتحادیه اروپا قابلیت استناد نداشته و رأی دادگاه ملی در معرض نقض قرار خواهد گرفت.

۲- مطابق با بند ۱ و ۴ از اعلامیه مذکور کشورهای پذیرنده ملزم به پیش‌بینی مقرراتی شده‌اند تا امکان سوءاستفاده ناقضان قواعد حقوق رقابت در کشوری غیر از کشور متبوع خود را از آنها نقض نمایند. از این رو وجود مسؤلیت مطلق برای آنان منجر می‌گردد تا در صورتی که کالاهای شرکت مادر توسط شرکت وابسته در کشوری توزیع گردد، خارجی بودن شرکت مادر نتواند شرکت وابسته را از جبران خسارات وارده مبرا نماید. البته تطابق چنین حکمی با قواعد کلی حقوقی محل تأمل می‌باشد. از یک طرف شرکت‌های وابسته دارای شخصیت حقوقی مستقل نسبت به شرکت مادر بوده و دلیلی بر مسؤلیت آنها برای جبران خسارات وارده از سوی شرکت مادر وجود ندارد. از این رو پیش‌بینی چنین مقرراتی با قواعد کلی حاکم بر حقوق داخلی کشورها محل بحث است. البته اگر شرکت وابسته در ورود خسارت خود

مرتکب تقصیر شده باشد، مسؤول جبران خسارت می‌باشد؛ اما این مسؤولیت، ناشی از عمل غیر نبوده و مسؤولیتی شخصی است. از طریق وجود قاعده منع تقلب نسبت به قانونی به عنوان قاعده‌ای مسلم در حقوق بین‌الملل، محلی برای تصویب چنین مقرراتی نمی‌گذارد. چراکه اگر شرکت مادر و وابسته برای دور زدن قواعد مسؤولیت حقوقی در یک نظام مبادرت به تقلب نسبت به قانون نمایند، این عمل به حکم قاعده مذکور باطل بوده و شرکت وابسته در هر حال مسؤول جبران خسارت خواهد بود. از این رو وجود چنین حکمی در اعلامیه مذکور به نظر نگارندگان امری لغو تلقی می‌گردد.

۳- مطابق با بند ۳۰ از اعلامیه مذکور کشورهای عضو اتحادیه از پیش‌بینی خسارات تنبیهی علاوه بر مسؤولیت مطلق ناقض در جبران کلیه خسارات افراد ممنوع می‌باشند. وجود این حکم در اعلامیه مذکور با مبانی تصویب آن اعلامیه و دستورالعمل فوق‌الذکر در تعارض است. اگر معیار بر پیش‌بینی مقرراتی بازدارنده می‌باشد که با اعطای مسؤولیت حداکثری به ناقض قواعد حقوق رقابت از وجود چنین فرایندی پیشگیری نماید، تصویب مقرراتی در راستای پیش‌بینی خسارت تنبیهی نیز نمی‌تواند با فلسفه بیان شده در تعارض باشد. ضمن اینکه مسؤولیت مطلق به معنای جبران تمامی خسارات وارده می‌باشد. در نقض قواعد حقوق رقابت یکی از اشخاصی که از این حیث متحمل ضرر و زیان می‌گردد دولت‌ها می‌باشند. از این رو خسارات تنبیهی که بر ناقضان تحمیل شده و وارد خزانه دولت می‌شوند، به نوعی به منزله جبران خسارت وارده بر حاکمیت به عنوان شخصیتی عمومی تلقی می‌گردد.

۴- چالش‌های پیاده‌سازی دستورالعمل فوق‌الذکر در نظام حقوقی کشورهای عضو اتحادیه

اگرچه سیاست‌گذاران در راستای اعمال قواعدی سخت جهت پیش‌بینی مسؤولیت مطلق برای ناقضان قواعد حقوق رقابت برآمده و قواعد موجود در دستورالعمل نسبت به تمامی اعضای اتحادیه الزام‌آور تلقی شده است، اما پیاده‌سازی آنها در نظام حقوقی کشورهای عضو با چالش‌هایی اجرایی همراه می‌باشد. اهم این چالش‌ها به قرار ذیل است:

۴-۱- چالش‌های مرتبط با خریداران غیرمستقیم انتهای زنجیره تأمین

شناسایی خریداران غیرمستقیم یکی از چالش‌های اجرایی این قواعد در کشورها محسوب می‌شوند. کالاهای تولید شده توسط ناقضان قواعد به صورت پی‌درپی مورد مبادله قرار گرفته و پس از مبادلات متعدد در اختیار افرادی قرار می‌گیرد که عموماً از حقوق قانونی خود اطلاع نداشته یا در صورت اطلاع و

اقامه دعوی، میزان خسارت واقعی وارد شده به آنان عملاً قابل اعتنا نمی‌باشد. از طرف دیگر منطقی نیست شخصی به خاطر یک بار اشتباه و نقض قواعدی از پیش تعیین شده هر چند بدون برخورداری از سوءنیت همواره در معرض اقامه دعوی توسط مصرف‌کنندگان قرار گیرد. علاوه بر این، مصرف‌کنندگان موجود در انتهای زنجیره تأمین عموماً خسارتی متحمل نمی‌شوند، یا خسارت وارده به آنها بسیار ناچیز می‌باشد اما در مقابل، شرکت‌های فعال در حوزه بازار رقابت همواره در معرض اقامه دعوی قرار دارند و شهرت تجاری آنان در بازارهای جهانی خدشه‌دار می‌گردد. این امر می‌تواند خسارات جبران‌ناپذیری برای شرکت مزبور پدید آورد که عملاً در مقررات مصوب اتحادیه اروپا راه‌حلی در این خصوص پیش‌بینی نشده است.

از سوی دیگر مسأله مسؤولیت خریداران مستقیم در برابر خریداران غیرمستقیم نیز در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. در زنجیره‌های متشکل از خریداران متعدد سؤال پیش رو این است که آیا خریداران مستقیم در برابر خریداران غیرمستقیم دارای مسؤولیت مطلق می‌باشند یا مسؤولیت آنها در جبران خسارات مطابق با قواعد عام اصل جبران کامل خسارات در نظر گرفته می‌شود؟ اگر معیار اصل جبران کامل خسارت باشد، این خسارات از خسارات مورد انتظار عرف نمی‌توانند بیشتر باشند، اما اگر معیار مسؤولیت مطلق است، ممکن است مواردی مانند بهره نیز در زمره خسارات قابل جبران ذکر گردد.^{۲۶} از سوی دیگر سؤال پیش رو این است که آیا خریداران غیرمستقیم نیز در برابر خریدار بعدی دارای مسؤولیت مطلق می‌باشند یا به جهت نبود نص قانونی در این خصوص نهایتاً باید مبانی اصل جبران کامل خسارت در مسأله اجرا شود؟ چالش دیگر این است که آیا هر خریدار تنها قادر به رجوع به فروشنده خود می‌باشد یا وی قادر به رجوع به هر یک از ایادی ماقبل خود خواهد بود؟ سؤالات بیان شده چالش‌هایی هستند که به جهت وجود خلأ قانونی در دستورالعمل مصوب اتحادیه، در رویه عملی دادگاه‌ها نیز بروز نموده‌اند.

به نظر نگارندگان به جهت استثنایی بودن قواعد مندرج در دستورالعمل، باید این مقررات را به صورت مضیق تفسیر کرد و در صورت تردید در مقاصد مقنن نسبت به هر پرونده، باید قواعد کلی نظام حقوقی را حاکم بر دعوا دانست.

26. Peyer S, Compensation and the Damages Directive. Centre for Competition Policy, Working Paper 15-10. https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=2654187.2015.25, accessed Jul 19, 2020

۴-۲- چالش‌های مرتبط با اطلاع‌رسانی به خریداران

یکی از چالش‌های پیاده‌سازی قواعد دستورالعمل مصوب ۲۰۱۴ در کشورهای عضو اتحادیه اروپا شناسایی خریداران غیرمستقیم می‌باشد. راه‌حلی که در این خصوص پیشنهاد شده است، اطلاع‌رسانی به عموم جامعه در مورد رخداد به وقوع پیوسته از طریق وسایل ارتباط جمعی مانند تلویزیون برای اقامه «دعوی جمعی» علیه متخلف می‌باشد. در صورتی که عموم جامعه قادر به اقامه دعوی در مراجع قضایی نبوده و از قوانین و مقررات آگاهی نسبی نداشته باشند، سازمان‌های غیرانتفاعی از سوی حاکمیت کشورهای عضو اتحادیه پیش‌بینی شده است که مبادرت به اقامه دعوی جمعی^{۲۷} به نمایندگی از تمامی متضرران بر علیه متخلف می‌نمایند. به عنوان مثال می‌توان در کشور فرانسه به شرکت UFC-Que اشاره نمود که مطابق با تصمیم شورای رقابت کشور فرانسه برای این مهم انتخاب گردید. این در حالی است که آمارها در کشورهایی مانند فرانسه و انگلستان حاکی از عدم رغبت مردم برای مشارکت در اقامه دعوی جمعی به نمایندگی مؤسسات مزبور هستند.^{۲۸}

دلیل این موضوع ابهام در نحوه پرداخت دستمزد کارکنان مؤسسات مذکور، منابع مالی این مؤسسات، وجود توانایی و تخصص کافی آنان در اخذ حقوق قانونی موکلان بود؛ به عبارت دیگر به جهت آنکه مؤسسات مذکور به صورت غیرانتفاعی به عنوان مرجعی که دولت مبادرت به انتخاب و معرفی آنان به عنوان نماینده حقوقی در اقامه دعوی بر علیه ناقضان قواعد حقوق رقابت نموده بود، هزینه‌های جاری و درآمد مالی این مؤسسات از کسر مقداری از محکوم به تأمین می‌گردید که منجر به بی‌رغبتی متضرران از این امر می‌شد. چراکه اگر هدف حاکمیت از انجام چنین فرایندی محکوم کردن متخلفان به پرداخت خسارات متضرران و پیشگیری از وقوع تخلف جدید بود نباید بار مالی دیگری بر متضرران تحمیل می‌گردید. ضمن اینکه گاه به جهت حقوق بالایی که کارمندان این مؤسسات دریافت می‌نمودند، عملاً خسارت قابل توجهی به خریداران غیرمستقیم تعلق نمی‌گرفت. از این رو پیش‌بینی چنین فرایندی در کشورهای اجراکننده آن با شکست عملی مواجه شد.^{۲۹} از این رو سیاست‌گذاری جدید اجرایی برای کشورهایی که قصد پیاده‌سازی چنین تشریفات را داشته باشند جزء ضروریات تلقی می‌گردد.

27. Opt-in Collective antitrust claim

28. WHICH (2017) Public consultation: towards a coherent European approach to collective redress. [http:// ec.europa.eu/competition/consultations/2011_collective_redress/which_en.pdf](http://ec.europa.eu/competition/consultations/2011_collective_redress/which_en.pdf), accessed Jul 23, 2020

29. Juska, op.cit., 83

۴-۳- قابلیت عطف به ماسبق شدن یا امکان سنجی اعمال اصل حاکمیت اراده بر قواعد دستورالعمل مصوب ۲۰۱۴

فلسفه تصویب دستورالعمل مصوب ۲۰۱۴ اتحادیه، اعمال قواعدی بر تشدید مسؤلیت ناقضان قواعد حقوق رقابت بود؛ اما پس از تصویب دستورالعمل فوق‌الذکر موارد نقض متعددی از سوی شرکت‌های فعال در بازارهای کشورهای این اتحادیه صورت گرفت که زمینه تصویب دستورالعمل بیان شده را ایجاد نمود.^{۳۰} در شرایط حاضر، سؤال مهم این است که آیا با پیاده‌سازی قواعد دستورالعمل در کشورهای عضو اتحادیه، این قواعد عطف به ماسبق شدن می‌شوند؟ در این خصوص دو دیدگاه قابل تصور است:

دیدگاه اول: از آنجاکه در مقررات دستورالعمل فوق‌الذکر قاعده‌ای مبنی بر عطف به ماسبق شدن قواعد پیش‌بینی نشده است، اصولاً مسؤلیت‌پذیری افراد در مراجع قضایی منوط به قواعد ماهوی می‌باشد که در هنگام انجام تخلف از مقررات «موجود» صورت گرفته باشد. از این‌رو صرف نظر از شرایط وضع مقررات بیان شده یا فلسفه تصویب آنها، در هر حال امکان عطف به ماسبق شدن قواعد مذکور وجود ندارد.

دیدگاه دوم: اگرچه در مقررات دستورالعمل قاعده‌ای مبنی بر پیش‌بینی عطف به ماسبق شدن یا نشدن قواعد آن دستورالعمل وجود ندارد، اما فلسفه تصویب این مقررات و پیش‌بینی مسؤلیت مطلق برای متخلفان ایجاب می‌نماید تا در تفسیر قواعد مصوب، وضعیت موجود جامعه و امکان اقامه دعوی برای متضرران فراهم گردد. چراکه قصد سیاست‌گذاران، رفع وضعیت موجود و امکان اقامه دعوا برای خریداران غیرمستقیمی است که از اعمال شرکت‌های فعال در بازار دچار ضرر و زیان شده‌اند. از این‌رو عطف به ماسبق شدن مقررات این دستورالعمل دور از انتظار نیست.

دیدگاه اول، با مبانی حقوقی و لزوم تفسیر مضیق این قواعد استثنایی سازگارتر است.

امکان اعمال اصل حاکمیت اراده بر نحوه جبران خسارات نیز یکی از چالش‌های مطرح در این حوزه است. از یک‌سو می‌توان بیان داشت که اصل حاکمیت اراده به عنوان یکی از اصول مسلم حقوقی شناخته شده و در مسؤلیت‌های غیر قراردادی نیز امکان اعمال آن توسط دو طرف وجود دارد؛ به عبارت دیگر در نظام حقوقی اتحادیه اروپا اگرچه ماده ۴ کنوانسیون رم ۲ مبادرت به پیش‌بینی مبانی در شناسایی قانون حاکم بر مسؤلیت غیر قراردادی کرده است، اما مبانی پیشنهادی در صورتی قابلیت اجرا

30. BarentKrans, Cartel damages claims in Europe, Online Edition on [https://: www.Springer.com](https://www.Springer.com), 2015, 21.

خواهند داشت که طرفین مطابق با اصل حاکمیت اراده برخلاف چنین امری توافق ننموده باشند. از این رو اجرای این اصل در موارد مورد بحث در نقض قواعد حقوق رقابت نیز دور از انتظار نمی‌باشد. از سوی دیگر، با عنایت به مبانی و فلسفه تصویب مقررات دستورالعمل فوق‌الذکر به نظر می‌رسد سیاست‌گذاران بر ضرورت همه‌جانبه اجرای قواعد دستورالعمل نظر داشته‌اند و لذا اصل حاکمیت اراده در این حوزه جایگاهی ندارد. حل این موضوع نیز نیازمند سیاست‌گذاری تقنینی است.

۵- خلأهای اجرایی پیاده‌سازی دستورالعمل مورد بحث در کشورهای عضو اتحادیه

۵-۱- ضرورت تقویت جنبه بازدارندگی قواعد دستورالعمل

همان‌طور که بیان شد، هدف از تصویب دستورالعمل فوق، جبران کامل تمامی خسارات وارده به خریداران است. این خسارات می‌تواند علاوه بر جبران اصل زیان، به سود و بهره پول ازدست‌رفته نیز تعلق گیرد. این در حالی است که جنبه بازدارندگی این نوع سیاست‌گذاری نمی‌تواند آن‌طور که باید و شاید از وقوع تخلفات بعدی ناقض قواعد حقوق رقابت جلوگیری نماید. چراکه مسأله جبران خسارت و مسؤولیت مدنی، مسأله‌ای است که هر متخلفی در شرایط عادی با آن روبه‌رو شده و مسؤولیت مطلق آن‌چنان که باید و شاید با مبانی اصل جبران کامل خسارت تفاوت ندارد. ضمن اینکه اعلامیه‌ای که از سوی مرجع مصوب این دستورالعمل اعلان و به کشورهای عضو اتحادیه ابلاغ شده است، پیش‌بینی خسارت تنبیهی را در قوانین داخلی این کشورها محدود نموده است. این امر با فلسفه تصویب مقررات مذکور در تعارض می‌باشد زیرا در کشوری مانند آمریکا تدبیر در آرای صادره از دادگاه‌های این کشور نشان از پیشی گرفتن جنبه بازدارندگی از جبران خسارت صرف بوده است. در آرای صادره در پرونده‌های Mitsubishi Motors Corp علیه^{۳۱} Soler Chrysler-Plymouth, Inc.، Blue Shield of Va علیه^{۳۲} McCready، LePage's Inc و ۳M Co علیه^{۳۳} دادگاه‌ها با اتخاذ رویه‌ای مشابه حکم به پرداخت سه برابر خسارت وارده به خواهان توسط خواننده نمودند. این روش علاوه بر اینکه جنبه بازدارندگی مقررات را تقویت می‌نماید، منجر به تضمین حقوق متضرران بعدی نیز می‌گردد.

31. Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc., 473 U.S. 614, 635 (1985).

32. Blue Shield of Va. v. McCready, 457 U.S. 465, 472 (1982).

33. LePage's, Inc. v. 3M Co., 324(1993)

ثمره پیاده‌سازی سازکار پیش‌بینی شده در کشور آمریکا می‌تواند رغبت عمومی در اقامه دعوای جمعی برای جبران خسارات ناشی از نقض قواعد حقوق رقابت را نیز پدید آورد. چراکه همان‌طور که بیان گردید، یکی از دلایل بی‌رغبتی افراد به مشارکت در چنین سازکاری، مسأله تأمین بودجه و سایر هزینه‌های مالی شرکت‌های غیرانتفاعی فعال در این حوزه می‌باشد. از آنجا که عموماً خسارات وارده به خریداران غیرمستقیم در این فرآیند هزینه قابل توجهی نشده و در صورت محکوم‌له واقع شدن آنها، ممکن است مقداری از محکوم‌به به عنوان حق الزحمه به شرکت نماینده، تعلق گیرد، در صورتی که حکم بر محکومیت خوانده به جبران سه برابر خسارت وارد شده صادر شود، امکان سیاست‌گذاری تقنینی جهت تخصیص مقداری از محکوم‌به، به عنوان حق الزحمه نماینده وجود دارد.

۵-۲- ضرورت تغییر آیین رسیدگی به دعوای

یکی از مسائل چالشی در این حوزه، محدودیت افشای اسناد افشا شده در دادگاه‌های اتحادیه اروپا است. ممکن است گفته شود این محدودیت از یک سو موجب نقض یکی از حقوق اساسی افراد، یعنی حق دسترسی آزاد به اطلاعات است و از سوی دیگر، باعث می‌شود خریداران غیرمستقیم از محدوده نقض قواعد حقوق رقابت توسط دیگر شرکت‌های فعال در این حوزه مطلع نشوند. با وجود این، در عمل، اعمال نظر دادگاه در امکان یا عدم امکان انتشار این اسناد، آنها را هم‌ردیف مواردی همچون اسناد طبقه‌بندی شده قرار می‌دهد که به نظر نمی‌رسد این اسناد به صرف ماهیت خود دارای چنین اهمیتی باشند. به ویژه اینکه غلبه جنبه جبران خسارت در پرونده‌های این حوزه بر جنبه‌های عمومی، عدم ضرورت ایجاد محدودیت در افشای این اسناد را تقویت می‌نماید.

نتیجه‌گیری

همان‌طور که در این مقاله بحث شد، با تصویب دستورالعمل جبران خسارات ناشی از اعمال ضد انحصاری مصوب ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا که از سال ۲۰۱۶ لازم‌الاجرا شد، مسؤولیت ناشی از نقض قواعد رقابت متحول شده و یک نوع مسؤولیت مطلق برای نقض‌کنندگان این قواعد پذیرفته شد. مع‌هذا با عنایت به وجود برخی چالش‌هایی که برای اجرای دستورالعمل یادشده وجود داشت، اجرای آن و ورود مفاد دستورالعمل در قوانین ملی کشورهای عضو با کندی و برخی تردیدها موجه بود. برخی چالش‌های پیاده‌سازی دستورالعمل فوق‌الذکر در نظام حقوقی کشورهای عضو اتحادیه مرتبط با خریداران غیرمستقیم انتهای زنجیره تأمین نظیر شناسایی خریداران غیرمستقیم بود. از طرفی اطلاع‌رسانی به خریداران،

قابلیت عطف به ماسبق شدن یا امکان سنجی اعمال اصل حاکمیت اراده بر قواعد دستورالعمل مصوب ۲۰۱۴ نیز جزء این چالش‌ها می‌باشد. علاوه بر این، خلأهای اجرایی برای پیاده‌سازی دستورالعمل مورد بحث در کشورهای عضو اتحادیه وجود دارد که ضرورت تقویت جنبه بازدارندگی قواعد دستورالعمل را اقتضا می‌نماید.

با توجه به الگویی که در دستورالعمل ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا برای ایجاد یک نظام مسؤولیت مدنی جدید ناشی از نقض قواعد رقابت طراحی شده است، مناسب است در ایران نیز همانند قوانین و رویه‌های پذیرفته شده در کشورهای تابع نظام اقتصاد بازار آزاد، سیاست‌گذاری خاصی در تدوین این مقررات مورد تعقیب قرار می‌گرفت به نحوی که همانند الگویی که در مقررات دستورالعمل ۲۰۱۴ اتحادیه اروپا پذیرفته شده است، نظام خاص مسؤولیت مدنی در این خصوص مورد پذیرش قرار گیرد. همان‌گونه که در کشورهای پیشرو در این حوزه، از طریق قانونگذاری و با توجه به تحولات رویه قضایی گام‌های مؤثری در این حوزه برداشته‌اند. لذا برای دستیابی به مقرراتی کارآمد و مؤثر در این حوزه پیشنهادهایی به شرح زیر قابل طرح است:

سیاست‌گذاری تقنینی جدید در حوزه نسبی یا تضامنی بودن مسؤولیت، قلمرو خسارت‌های قابل جبران، افراد ذی‌نفع و نحوه اقامه دعوی و ... با توجه به این نوشتار و سایر مطالعات و تحلیل‌های ارائه شده در خصوص ابعاد مختلف دستورالعمل سال ۲۰۱۴ و اعلامیه صادره در خصوص دستورالعمل مذکور، آرای دادگاه‌های عالی عدالت در تفسیر مقررات آن دستورالعمل در جهت پیش‌بینی مسؤولیت مطلق ناقضان قواعد حقوق رقابت. همچنین مطالعه نظامات حقوقی دیگر کشورهای توسعه‌یافته از جمله آمریکا جهت رفع خلأهای موجود در نظام حقوقی اتحادیه اروپا از جمله پیش‌بینی خسارت تنبیهی. آگاهی‌بخشی به عموم مردم برای اقامه دعوی مسؤولیت مدنی در مراجع قضایی و احقاق حقوق خود از طرق وسایل ارتباط جمعی از جمله تلویزیون، شبکه‌های اجتماعی و ... از یک‌سو و تسهیل اقامه و به نتیجه رسیدن این دعواها از طریق قوه قضائیه از سوی دیگر.

فهرست منابع

Books

- Duns et al, *Comparative competition law*. Edward Elgar Pub, Cheltenham, 1st Ed., 2016.

Articles

- Barents Krans. *Cartel damages claims in Europe*, Online Edition on [Https://: www.Springer.com](https://www.Springer.com),2015

- Bu ȳu ȳksagis E. “Standing and passing-on in the new EU Directive on antitrust damages actions”. *Swiss Rev Bus Law* 87(1)(2015): 18-30.

- Krommendijk J. “The use of ECJ case law by the CJEU after Lisbon: the view of the Luxembourg insiders”. *Maastricht J Compa Eur Law* 22(2015): 1-38.

- Lande RH, “Class warfare: why antitrust class actions are essential for compensation and deterrence”. *Antitrust* 30(2)(2016): 81-85.

- Peyer S, Compensation and the Damages Directive. *Centre for Competition Policy, Working Paper*. https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=2654187,2015, accessed Jul 19, 2020

- Renda A et al, Making antitrust damages actions more effective in the EU: welfare impact and potential scenarios. Centre for European Policy Studies, Brussels. http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_white_paper/impact_study.pdf, 2007, accessed Jun 27,2020

- Wils WPJ, “Ten years of Regulation 1/2003, A retrospective”, *Journal of European Competition Law and Practice* 4(4)(2013): 1-18.

- Zygimantas Juska, *The Effectiveness of Antitrust Collective Litigation in the European Union: A Study of the Principle of Full Compensation, IIC*, <https://doi.org/10.1007/s40319-017-0644-4>,<https://www.Springer.com>,(49)(2018), accessed Jul 20,2020.

Websites

- Case C-453/99 *Courage Ltd. v. Bernard Crehan* [2001] ECR I-6297, <https://swarb.co.uk/courage-ltd-and-crehan-v-crehan-and-courage-ltd-and-others-ecj-20-sep-2001/> accessed Oct 12,2020.

- European Commission, The damages directive—towards more effective enforcement of the EU competition rules. Competition Policy Brief, Brusselshttp://ec.europa.eu/competition/publications/cpb/2015/001_en.pdf,2015, accessed Jun19, 2020.

- WHICH, Public consultation: towards a coherent European approach to collective redress. [http:// ec.europa.eu/competition/consultations/2011_collective_redress/which_en.pdf](http://ec.europa.eu/competition/consultations/2011_collective_redress/which_en.pdf),2017, accessed Jul 23, 2020.

This Page Intentionally Left Blank